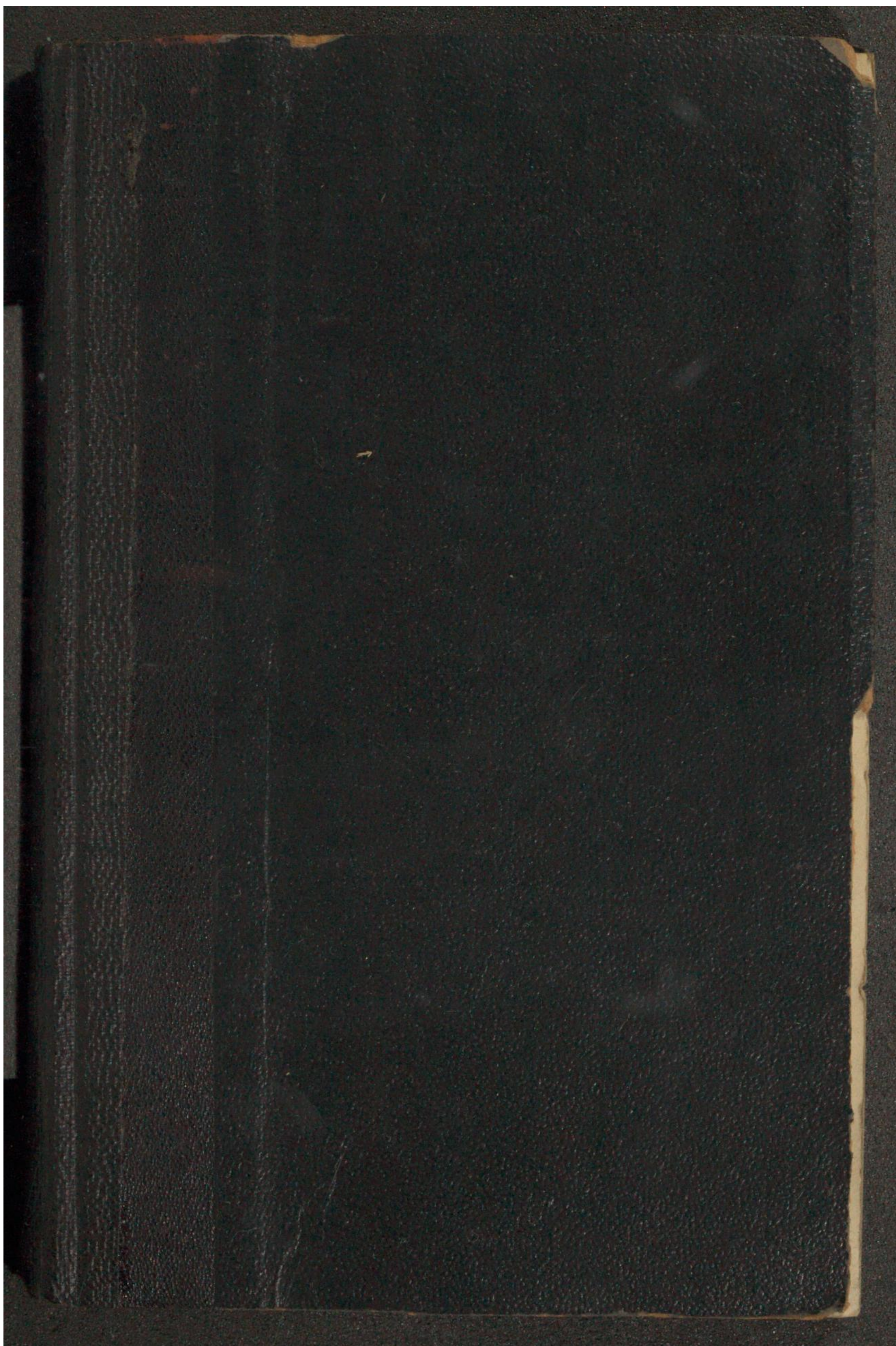
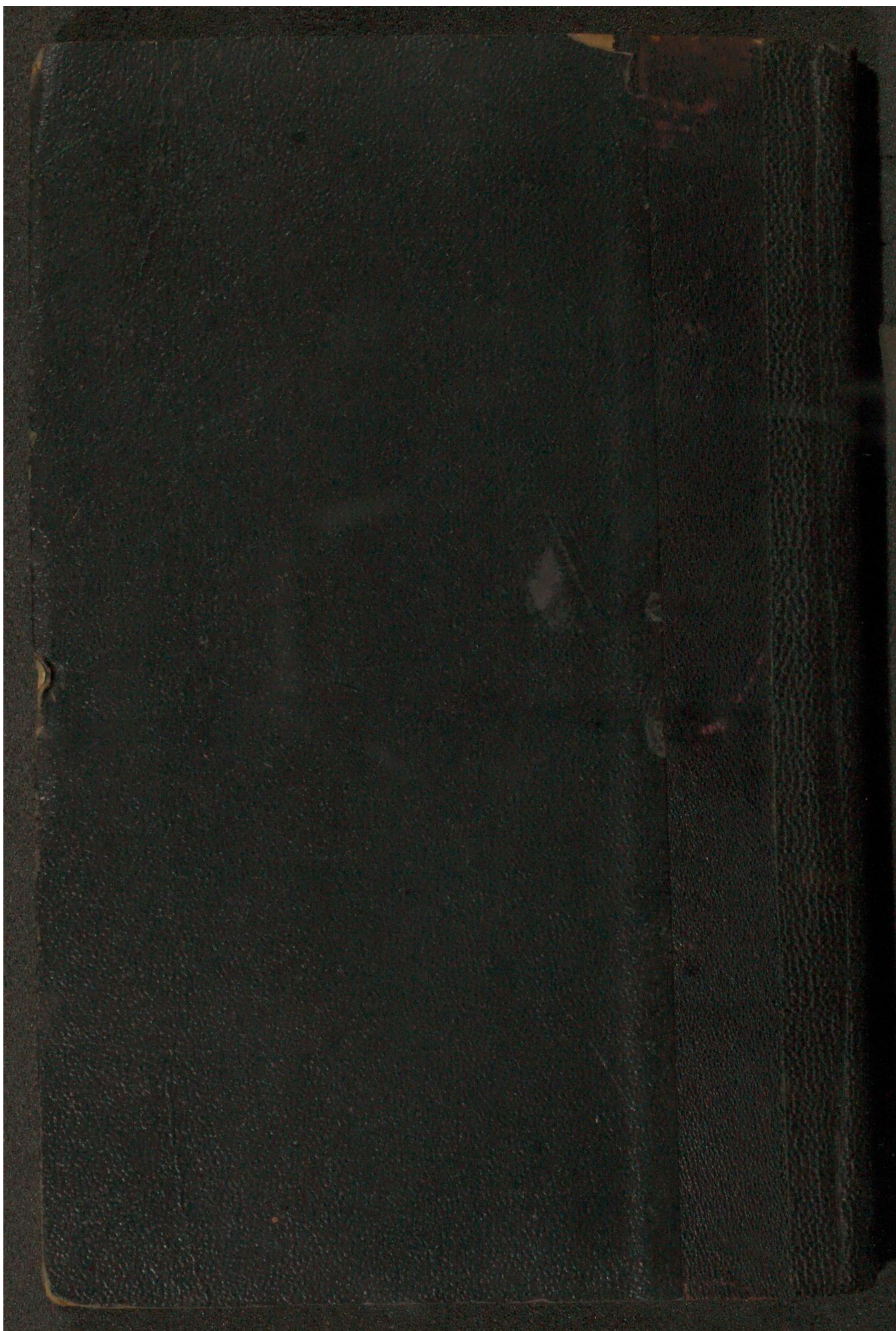

Petrus de Abano
Libellus de venenis
Venice. J. Gryphius. 1550

3

 & cattæ

REINHARDVS ADAMARIVS LECTORI. S.

Vt neque fictilibus, neque cum uetus ardet in auro
 Setinum lato, mista uenena bibas.
Nobilis hæc medici præsentia pharmaca Petri
 Arripe sic oberunt nulla aconita tibi.
Non fungi, scoriæ, tithymali, strychna, cerussæ,
 Scorpio, Cantharides, bufo, rubeta, draco:
Nec Scytale, Prester, Seps, Hydra, Chelydrus, Ophites,
 Damna tibi facient morsibus ulla suis.
Pontica ter uicti celebras medicamina regis,
 Omnibus attolles hæc potiora modis.

PROLOGVS.

ANCTISS. in Christo patri et domino dño Xysto, diuina prouidētia summo Pōtifici, Petrus de Abano minimus medicorū. Cū deuotiōe præsens scriptum, tam uestræ petitioni q̄ pro debiti solutione afferre iuxta posse obedire propono: ut sanctitati uestræ, tum ad profectum corporis, tum ad scibilia coaugenda, tractatum utilem non minus q̄ breuem de Venenis inscribam.

Primo siquidem, diuisionem faciam de uenenis. Sunt enim nobis magis nota, quæcunq; per partes diuidunt quoddam totum.

Libri argumentum & diuisio.

Secundo, unumquodque diuisionis membrum resoluam hinc ad terminum singularem. Sic .n. cuiusque rei scientia completur, a generalissimis ad specialissima descendendo.

Tertio, describam modum, secundum quem uenenum mortificat, et nocumentum inducit humano corpori proximatum. Inde naturam notitia curationis in arte medicinæ uenatur.

Quarto, sermonē faciā de præcustodia, et cautela: ne aut uenena propinentur: aut si propinata sint,

ad defensivos venenum. Mercurialis lib. p. 1 venenis c. 16.

non noceant. Præcustoditiua enim, ars est curatiuam excusans.

Quinto, signa ponam, & curas, ad quodcunq; uenenum assumptum, & ad eius nocumenta introducta.

Sexto & ultimo, uirtutes bezoarticas (.i. a morte liberantes occulta uirtute potius, & diuina, quam complexione uel natura) ad quodq; uenenum describam: Et cum hoc soluens quæstiones duas difficiles ualde: Quarum prima erit theriaca magna, utrum theriaca sit alicui ueneno bezoar uel medicina. Et secunda erit, utrum uenenum aliquod possit ad certum tempus taliter exhiberi, quod ex eo quis ad illud tempus moriatur, et non ante.

Quæstiones duæ.

De diuisione uenenorum. Cap. I.

Quia uenenum oppositum est cibo nostri corporis: ideo sicut cibus efficitur pars nostri corporis, et se totum assimilat parti nutritæ, uicem tenens partis dissolutæ: ita uenenum, nostrum corpus seu partem, cui approximauit, ad suiipsius uenenosam naturam totum trahit, et conuertit: & deniq; assimilat sibiipsum, adeo ut sicut animalia e terra nascentia quorum natura cibos conuertit in speciem nutritorum, a nobis comesta, in nostrum alimentum conuertuntur, & speciem: Ita quæcunq; corpora ueneno sunt iuncta, si comedantur a nobis, transeuntia faciunt nostra corpora in uenenum, quoniam omne agens præstantius est patiente: sic nostra substantia per modum passiui transit ad præsentiam ueneni: quod se habet per modum actiui in ueneno, sicut palea subiecta igni, transit in ignem: Est enim ignis totus actiuus ad paleam. Qua-

Actiuum fortius suo passiuo.

re ſapientes medicorum uenenum dixerunt eſſe de ge nere rerum interficientium complexionem & com poſitionem: & interdum inducentium ſolutionem con tinuitatis: ita ut ægritudines, quæ ex uenenis accidũt, ſint de generibus communibus, & non proprijs. Diui ditur autem uenenum tribus modis. Nam uno modo conſideratur, prout fit diuiſio generis in ſpecies. & ſecundum hoc dixerunt Auicēna & Auerrois: q; ue nenorum aliud eſt de minera: aliud de uegetalibus aliud de animalibus. Diuiſio uen.

De minera quidem eſt, ut quæcunque ſub terra ge nerata pernicioſam habent naturam: ut argentum ui uum, & gypſum & æs: et quidam lapides, ut magnes, & lapis armenius non lotus, & plumbum uſtum, & arſenicum, & realgar, & ceruſa plumbi: & de mul= tis alijs: de quibus infra in ſpeciali dicetur. Venenũ de minera q.

De uegetabilibus uero ſunt, quæcũq; plãtarum cõ trarijſsimæ ſunt naturæ cibali, ut aptæ natæ non ſint ad nutriti ſpeciem conuerti: ſed potius ſunt prompta conuertere: ut elleborus, et turbith nigrum, napellus, & gũmi napelli, et fungi quidam, et tubera: et uiduã faciens & mezereon, et oleander, et apiũ riſus, etc. Ve. de uege tabilibus.

De animalibus autem, uenenoſa ſunt omnia, quo= rum natura longiſsime diſtat ab humana complexio ne aut oppoſita & inimica eſt ſpeciei: qualia ſunt ſer pentes, & dracones, & thiri, et uiperæ, & lepus ma rinus, & carnes aſſatæ & ſtatim ſuffocatæ, et piſces frigidi, & morticinæ carnes, & etiã putridæ, et quæ a fulgure ſunt percuſſa & mortua, et quæcunq; ſunt Ven. de aĩa lib. ſumpta.

patiẽtia rabiẽ, et multa quæ infra in ſpeciali dicẽtur.

Alia diuiſio ueneni quo ad nos.

Secundo modo conſideratur uenenum relatum ad nos: & ſecundum hoc dixerũt, Venenum aliud eſt aſ ſumptũ intra corpus: & aliud extra. Quod uero eſt aſſumptum intus, eſt de genere potionum pernicioſarum, datum ſub ſpecie cibi, uel potus, uel medicinæ. Et hoc eſt, quod plurimum fit: a quo reges, & prælati, & ocioſi cauere debent. Quod uero extra eſt, dicitur reptilium morſus: ſicut cum uiſu, aut auditu, aut guſtu, aut tactu, aut odoratu, ſentitur uenenum. Viſu quidem, ſicut uenenat baſiliſcus. Auditu, ſicut uenenat ſerpens quidam in nubia, qui eſt corpulentiæ duarum palmarum, acutum habeus caput, uiridis exiſtens coloris, qui regulus uocatur: ſibilando enim aues, & animalia eum audientia interimit. Guſtu quoque, ſicut aſpis ſurda, quæ ſputo ſuo, quos tangit, interficit: & thirus, quos mordet, & uipera perimit. Tactu uero, ſicut ſerpens, quem miles (de quo Auicenna dicit) interfecit lancea: & ex contactu lanceæ: manus militis, & totum corpus fuerunt mortificata: & ſicut piſcis quidam, qui ſtupefactor uocatur: de quo Galenus dicit, ꝙ cum intrat rete, piſcatoris manus & brachia ſtupefiunt, intantum ꝙ inſenſibiles efficiuntur. Odoratu uero, ſicut quidam fungi pernicioſi, de quibus dicit Raſis, quod cum euelluntur a terra, & odorati interficiunt odorantem.

Ven. aſſumptum in corpus noſtrum
Ven. ab extra corpus.
Ve. uiſu nocens.
Auditu.
Ven. guſtu interimens.
Tactu.
Ve. odoratu

Alia diuiſio ueneni quantũ ad ſpecificã differẽtiã

Tertio modo conſideratur uenenum, quantum ad ſpecificam differentiam, qua differunt ſpecies a ſpecie: & ſecundum hoc, dixerunt omnes medici et philoſophi

phi naturales, q uenenum, aliud est, quod facit operationem suam a qualitate sua, siue a complexione: & aliud, quod facit hoc idem per uirtutem fluentem a tota specie: quod medici formam specificam uocant: quod nihil aliud est, nisi meritum, quod unumquodque compositum ex quatuor elementis, secundum maiorem & minorem proportionem ipsorum elementorum, in cõposito sortitur et meretur breue ab influentibus stellis fixis, quæ species inferiorum compositorum respiciunt, & prout ipsorum materiæ aptæ fluunt, iuxta illud: Virtutes stellarum uehuntur inferius, medianti bus lineis pyramidalibus & rectis, quæ in lumine ipsarum stellarum firmantur, q lumen per lineas diuersas uectũ de stellis depertiat uirtutes specificas, quas derelinquit in compositis, secundum quod componẽtia meruerunt. Et hoc est, quod recte Auicenna dicit in canone: q talis forma specifica aduenit rebus, post primam complexionem elementorum in composito. Et quia ignoramus in æternum quantitates & pondera elementorum in compositis: ideo tales formas specificas, aduenientes iuxta meritum talis & talis proportionis, in compositis necesse est ignorare: neque de ipsis plus scire possumus, nisi quantum præbet hominũ experientia: & propterea in talibus plus conferunt experti, q̃ rationales medici: sicut bene in proœmio metaphysicæ Aristoteles dicit: Venenum ergo, quod a qualitate sola facit operationem, uariatur secundũ diuersitatem qualitatum. Nam aliud calidum, aliud frigidum, aliud siccum, aliud humidum. Calidum quidem duobus

Specifica forma quæ.

Ven. secũdũ qualitatẽ cõsiderata.

Ven. calidũ

quõ corrum pat.

duobus modis interficit: quia aut calefaciendo corrodit interius assumptum usque ad cor, & extra appositum usque ad medullam oßis: & sic interficit soluendo cõtinuum, quale est lepus marinus. Aut calefaciendo inflammat, & intus exteriusq; ad cor: & sic interficit substantiam cordis superflue inflammando: sicut euphorbium & elleborus. Frigidum uenenum similiter interficit duobus modis. s. aut stupefaciendo propter maximam eius frigiditatem, usque cor reddatur immobile: & hoc est tale, quale est opium: aut opilando uias anhelitus, & claudendo, ita, q; quasi anhelare non possunt, & usque ad cor aufertur anhelitus: & hoc tale, quale est plumbum ustum. Siccum uero uenenum interficit duobus modis. s. aut consumendo humidum sanguinem cordis, & quasi in crustam conuertendo: & hoc tale est, quale est calx non extincta, et colcotar. Aut separando partem a parte, donec omnia membra usque ad cor, & in minimas partes non liquefiant, sed soluẽtur: & hoc facit tale, quale est realgar. Humidum uero uenenum, dicũt quidam non inueniri: quoniam non ascendit humiditas ad quartum gradum: & quartus gradus uenenosam reddit qualitatem: quoniam corruptiuum est & mortale. Sed Galenus narrat de uno, quem in somno serpens quidam momordit, & excitatus non ualens surgere: tractus per manum, remansit caro corrupta & putrefacta super terram, & ossa denudata apparuerunt: unde ex putrefactione occulta, & facili carnis solutione, probat Galenus uenenum esse humidum: ex hoc genere

Ve. frigidũ duobus modis interficit Stupefaciendo. Opilando.

Siccum ue. duobus modis interficit Consumẽdo humidum. Separando.

Humidũ ue. quare nõ reperiatur.

Historia ex Galeno.

re ſecundum aliquos, argentum uiuum uidetur eſſe uenenum: quod ſolum humidum in quarto gradu eſſe fatentur. Sed uenenum quod a tota ſpecie ſoluente uirtutem, ſiue a tota ſubſtantia, ſiue a forma ſpecifica eſt, interficit: non, quia calidum, neque frigidum, neq; ſiccum, neque humidum: ſed quia tale: quia oppoſitam habet uirtutem ad uitam hominis et ſanitatem: & id uenenum, in quacunque paruitate ſumptum, ita etiam ut ſenſum intus fugiat, interficit multiplicando ſeipſum: quoniam quancunque humiditatem noſtri corporis inuenit, ipſam ſtatim in uenenum conuertit: & hoc uirtute ſuæ ſpecie: & tale eſt, quale eſt napellus.

Vene. a tota ſpē lædēs

Ve. mineralia a natura

De unoquoque ueneno in ſpeciali. Cap. II.

VEnena mineræ ſpecialia & plātarum & animalium non niſi nota & famoſa dicemus: ne occulta narrantes, uirus in angues adijceremus ob eā eius ſolam cauſam, ut præuiſa minus lædant, aut nunquam lædant. Hæc ſcribuntur, non ut alios lædere doceamus. Mineralia igitur uenena quædam ſunt a natura: quædam ab arte procurata.

A natura quidem, quæ in uentre terræ generantur, & horum unum eſt argentum uiuum: quod intus aſſumptum quandoque interficit, ſua humiditate putrefacere faciente humiditatem cordis naturalem: quandoque autem interficit, ſua frigiditate actuali congelante cor. Cuius ſignum eſt, quod quidam apothecarius, cum de nocte tempore magni æſtus ſitiret, tentans inuenit ampullam plenam argēto uiuo, quod bibit, & mane inuentus eſt mortuus, & inuenientes

Argētum uiuum frigidæ naturæ.

Apothecarius ex potu argenti uiui mortuus.

argentum uiuum exire de ano, anatomizatus fuit, & inuentus fuit sanguis circa cor coagulatus, & ipsum cor similiter. Inueneruntq; in stomacho fere libram unam argenti uiui. Aliud est argentum uiuum, quod fit ab arte alchymiæ sublimatum in alludel, quod est uas alchymistarum, & istud est deterius & magis perniciosum q̃ naturale: quoniam minerale sæpe per uentrem secedit, uel sponte, uel clysteri, sed sublimatũ assumptum interius corrodit, intestina, & apostemat cor, & retinetur urina, & probibetur eius exitus, & moritur. Extinguitur etiam argentum uiuum cũ forti admistione saliuæ hominis, donec dispareat. Quod si proieceris super ipsum aquam feruentem, et redierit ad primam dispositionem, non est extinctũ, & hoc deterius est q̃ purum uiuum, & minus malum q̃ sublimatum. Secundum uenenum, quod est a natura mineræ, est gypsum, quod intus assumptum sua frigiditate coagulat sanguinem, & inspissat spiritus, & inducit difficultatem anhelitus, & deinde moritur. & hoc datum crudum in potu tritum: coctum uero, non est uenenum, sed medicina stiptica ualde, nascitur autem in uenis terræ montosæ. Tertium est æs, quod metallinam habet naturam, compositum ex argento uiuo & adurente sulphure ad formam tuberis deducente, quod quidem cum per fabros percutitur, & malliatur, scoriæ, quæ cadunt & datæ in potu uenenant, & uentrem fortiter soluere faciunt, & hoc medici uocant Tubel æris. inde etiam uinum, si reponatur in uase æneo, aut cupri, aut electri, & bibatur,

Arg. uiuum arte paratũ deterius est.

Extinctio argen. uiui quõo fit.

Gypsum ue.

Scoria ferri

batur, uomere facit. Tertium est scoria ferri ærugi=nosi, & ipsa ærugo, quæ intus assumpta adhærendo intestinis exiccat humiditates, & corpus, & senectam inducunt, idest, quãdam ægritudinem, quam medici marasmum uocant. Veruntamen autem medici scoria ferri consolata, in curatione multarum ægritudinum. Ærugo ferri

Quartum est lapis magnetis, qui assumptus intus melancholicum, & lunaticum, & præstigiatum facit recipientem. Vtuntur autem eo medici consolato cum alijs medicinis, in curatione melancholiæ. Est autem lapis iste duarum specierum. Vna est, quæ trahit fer=rum, uertens illud ad polum septentrionalem, ubi dicitur esse minera magnetis. Alia, quæ trahit carnes humanas uertẽs tractum uersus polum meridianum, ubi dicitur esse minera ipsius. Hæc autem trita & data in potu uiscera contrahit, et in globum reddit. Magnes. Magnetis duæ species

Quintum est lapis armenius, qui rubeus est, & assumptus intus, si non est lotus, secundum doctrinam medicorũ est uenenum uomitiuum, & eo utuntur medici in cura melancholiæ paßionis. Lapis armenius.

Sextum, est lapis stellatus, quem medici uocant lazuli, qui si non fuerit lotus, da=tusq; in potu, subuertit stomachum, & dolorem inte=stinorum facit, quo utuntur medici contra quartanã. Lapis stellatus.

Septimum est arsenicum, siue auripigmẽtum, quod est de specie gypsi (ut dicit Albertus) quod caliditate & siccitate sua & perniciosa natura uenenum est peßimum, putrefaciens, & ualde mortificatiuum. Sed si sublimetur secundum alchymiam in uase alludel, est peßimum uenenum intus assumptum & si sæpius subli- Arsenicum.

 metur,

metur: efficitur albissimum, & tanto deterius efficitur uenenum. Venena uero, quæ per artem fiunt. Lithargyrium quod ex plumbo fit fuso in olla, cum testis ollæ fractis, quod assumptum intus, facit intestinorum stypticitatem. Sic cerusa & calchucechumenon, quod quidem corrosiuum est & uenenum est mortale. Est & plumbum ustum, quod fit ex sulphure & auripigmento, quod est uenenum, opilans et interficiens suffocando. Est et asurum, quod fit ex lapide lazuli, quod est uenenum exiccatum. Est & realgar, quod ex sulphure et plumbo fit, corrosiuum existens uenenum intus assumptum. Vegetabilium uero uenena, quædam sunt succus herbarum, quædam uero semina ipsarum. Succus quidem ciculus, & succus tithymalorum, & succus cucumeris asinini, & succus usneæ, & succus bothormarien, et succus coriandri, succus mandragoræ, & succus papaueris nigri, de quo opium fi[t], & succus corigiolæ lactantis de quo fit scammonia, & succus apij risus, & succus ceruæ .i. gyrasolis, & succus napelli, & succus oleandri, & succus mezereon, & succus ellebori nigri, & succus alfesiræ .i. uitis albæ, & succus bryoniæ, idest cucurbitæ syluestris.

Venen. per artẽ parata. Lithargyrium. Cerusa. Plũbũ ustũ. Asurum. Realgar. Vegetabiliũ uenena. Succi uenenosi qui.

De fructibus uero sunt cornua oleandri, & cornua bedeguar, & anacardi, & nuces, et auellanæ rãcidæ, & nux uomica, & coloquintida, quæ solitariæ fiunt, nata in arbore sua, & ficus Pharaonis, & poma mandragoræ. Semina uero sunt, iusquiamus et cocognidii, & baccæ lauri rancidæ, & catapuciæ, et semen urticæ, & semen papaueris nigri, et semen elle-

Fructus uenenosi qui. Semina uenenosa.

bori,

bori,& ſemen cicutæ,& ſemen coriandri humidi,& ſemen ſerpentariæ:quæ omnia comeſta uel bibita, aut perimunt modis ſupradictis, aut infirmant corpus et alterant. De animalibus uero ſunt quædã de cerebris ipſorum,quædam de caudis,quædam de ſanguine,quædam de ſaliua & ſputo, quædam de fellibus, quædam de toto corpore. In cerebro quidem cattæ uenenum eſt pernicioſum, faciens hominem amentem. Similiter in cerebro ueſpertilionis. In cauda uero cerui,uenenum eſt peßimum,propter quod uenatores extremitatem caudæ cerui,quando uolunt ceruum comedere, abſcindunt. Similiter in cauda ſcorpionis,& rutelæ, & ueſpæ,& apis,& exanguium animalium,& quorundam ſerpentum. In ſanguine uero, ſicut in ſanguine bouis ueteris,& in ſanguine bufonis,& eius ſputo,& in ſanguine hominis cholerici,ruſi,in furia poſiti,& in ſanguine menſtruo,& in ſanguine leproſi.

Ve,ex aĩalibus de sũpta

In cauda uene.

Sanguis uenenum.

In ſputo uero ſiue in ſaliua hominis ieiuni, non ad hominem,ſed ad ſcorpionem & ſerpentem.

Sputum.

In ſputo bufonis,& ſputo & ſaliua uiperæ, quæ cum coire uult cum piſce, uenenum deponit in littore ſuper lapideas quendam,deinde rediens,ſuum colligit uenenum. Et in ſaliua & ſpuma canis rabioſi,& ſaliua cattæ,ſimeæ,& muris, & hominis ieiuni, facientium morſum.

Saliua.

De fellibus uero,ſicut eſt fel leopardi,quod eſt uenenum a forma ſpecifica ſtatim pariens.

De toto uero corpore, ſicut ſunt cantharides,& ſalamãdra. De quorum omnium ſumma dictum eſt,q,

 a qualitate,

a qualitate, aut a specie interficit prædictum uenenũ.

Ad sciendum secundum quem modum uenenum interficit aut nocet. Cap. III.

OMne nanque uenenum, inquantum est uenenum, oppositam habet qualitatem corpori nostro. Hæc autem oppositio magnum dubium facit, quo modo et qua uia uenenum ad cor hominis transitum patiatur. Nam, aut uenenum trahetur a corde, sicut ferrũ a magnete: aut ipsum transibit ad cor, aut utroque modo: corde scilicet attrahente, et ueneno currente. Quod si nullo prædictorum modorum erit, asserere relinquetur: quod nullo modo uenenũ ad cor trãsire poßit: & sic cessabit oppositio ueneni ad ipsum cor. Quo posito, dicemus uenenum non esse peremptiuum cordis, cuius oppositum uidemus, q, assumpto ueneno pernicioso, ut napello, statim syncopis apparet, quæ paßio est cordis, & tremor cordis & pulsus, defectus & omnia accidentia cordiacæ paßionis. Propter quod sciendum est, q, cor dum est sanum, sicut & cætera membra, nihil attrahit, nisi sanguinem sibi consimilem & spiritum, quorum unum reponit in dextro uentriculo cordis, & alterum in sinistro. Quando uero infirmum est, trahit ad se qualitatem contrariam sui nocumenti, sicut, quando est super calefactum, attrahit ad se aerem frigidum, & hoc, facit & sanguinem frigidum, per uirtutem naturalem attractiuam sui similis, dum ipsum est in potestate naturæ, et per appetitum sensitiuum animalẽ, quo unũquodque membrorum læsum, appetit deliciam, & sentit

Cor sanum sanguinem & spm̃ ad se trahit.

tit conueniens & contrarium sui nocumenti. Venenum ergo, ut cum in nullo participet cum complexionem cordis, & natura ab ipso corde dum sanum est, non trahitur, immo refugiet illud tanquam inimicum oppositum: quando uero cor esset infirmum, ex appetitu sensit, immo appeteret, & traheret contrarium suæ passionis. Et secundum istum modum, uenenum ueneno curatur. Nam quando aliquis uenenum assumpsit, puta opium, quod infrigidando corpus usque ad cor, & deinde coagulando sanguinem corde, ex quo mors introducitur, antequam cor sensum amittat, ex frigiditate opii sentiens nocumentum, desiderat medicinam calidam. Ex si detur castoreum, quod de se est in genere uenenorum, ipsum castoreũ contrahet, mediante appetitu sensitiuo, non ut uenenum oppositum substantiæ cordis, sed ut oppositum qualitatis malæ introductæ per opium. Hæc autem ratio non plus monstrat, quando cor attrahit ad se uenenum, nisi sic quodlibet membrorum infirmum ad se trahat oppositam qualitatem. Præterea dato, ꝙ cor, quando sensit nocumentum ueneni frigidi, uirtute appetitus sensitiui appetat medicinam calidam, & ipsam ad se trahat, adhuc stat quæstio, quomodo illud uenenum primum datum transiuit ad cor. Quare dicendum uidetur, quod nullo modo cor ad se unquam uenenum trahit, quoniam neque inquantum simile est cordi, quia nullam similitudinem cum ipso habet, nec inquantum contrarium, quoniam cor nunquam fuit talis dispositionis, ꝙ uenenũ esset oppositum illius. Nec potes inferre

Venenũ ueneno tolli ꝓbatur.

re

re ex hoc, nullam esse oppositionem inter cor & uenenum, quoniam licet cor uenenum non trahat, uenenum etiam licet non currat, neque etiam utroque modo contingat, est tamen dare aliũ modum, quo directe apparet oppositio & peremptio manifesta. Nam uenenum quoniam actiuum est, forma quã habet, perniciosam et destructiuũ cordis, quicquid tangit in corpore humano, conuertit in illam speciem uenenosam, & seipsum multiplicat, inficiendo humiditates nostri corporis in uenenosam naturam, qua multiplicata augetur uirtus ueneni. Nam dicitur in geometria, q̧ geminata quantitas augmentat uirtutem. Vnde ex modico ueneno assumpto conuertente quod tangit ad suum simile, augetur uirtus & multiplicatur: ita ut de facili per modum continui corporis, cuius extrema se tangunt, attingit parum in quantitate uenenũ ipsum cor: quod etiam tangit, conuenit ad uenenum, et ex eo tunc spiritus uitalis non habens debitum organum, in quo resideat, cedit formæ ueneni, & egrediens de corde, dimittit cor et corpus sine motu: Et hoc est mors, cuius signum est, quod illud cadauer, si comedatur, uenenum efficitur comedenti. Est tamen adhuc sciendũ, q̧ arteriæ cordis & ipsi uentriculi cordis motu diastoles, & systoles, idest, per modum naturalem attrahendi, & expellendi, quem habet cõtinuo: quanto tempore uiuit animal, attrahunt ad se circunstantem spiritum, ita q̧ etiam arteriæ, quæ ad cutem terminantur, per poros suos aerem exteriorem continentem nos attrahunt usque ad cor, et per easdem cor exsufflando

Alius modus quõ uenenũ cor lædat.

Venenũ q̃ tãgit ad sui simile reddit.

Insensibilis transpiratio

flando expellit calores & fumos, ita q; si aer conti= nens nos fuerit uenenosus & pestilentialis: per ipsas arterias motu dilationis attractus cor inficit, & inde ægritudines pestilentiales contingunt, non q; arteria uel cor de sui natura uenenum trahat, sed quia sub specie aeris et spiritus, attractus uenenosus uapor ingreditur. Et secundum hoc dixerunt sapientes, q; est uenenum, dormire seu degere sub arbore nucum, & in hortis caulium, & sub umbra oleandri, & balneari in aquis sub cuius ripis oleander, & arbores uenenosæ crescunt. Narrat enim Galenus de quodam qui se balneauit in balneo, calefacto de lignis excisis de cauernis serpentum, qui mortuus fuit ex uapore lignorum, cum quibus fuit balneum calefactũ infectum ueneno. Et Aristoteles in libro de proprietate elementorum & planetarum, dicit q; tempore regis Philippi, omnes mercatores transeuntes per quãdam uiam, quæ ad ciuitatem applicabat, quando errant in parte illius uiæ, in qua duo montes, unus hic, & alter hinc existebant, statim moriebantur. Et tunc Socrates parari fecit caueam uitreã in quam intrans: se illuc iussit portari, & respexit duos serpentes, unum in uno monte, et alium in reliquo existentes, qui aerem illius loci inficiebant, unde transeuntes moriebantur. Rufus etiam dicit, q; antiqui reges fecerunt puellam nutriri napello, ut per eius anhelitum & amplexum, cũ ea coeuntes morerentur. Similiter in sentinis nauium & in cauernis profundis, & in locis inhabitatis, et in locis fœtidis propter aerem attractum habitantes, ue

an attractio per poros q; uenenum attrahat.

De cubito sub quibusdam arboribus uenenosis.

Historia ex Galeno.

Ex anhelitu & cõplexu puellæ mortui.

Magnus foetor cordis inimicus.

nenantur. Dicit nanque Auicenna in capite primo, q, nulla res est magis inimica caloris innati & cordis, q̃ magnus fœtor, a quo subito spiritus uitalis a corde recedit: & quanto complexio cordis, & materiarum alicuius hominis calidior fuerit et rarior, tanto citius uenenum, tam bibitum, q̃ respiratum perimit, & occidit, quoniam calidum cor plus attrahit, q̃ frigidum de anhelitu, & uiæ latiores sunt in arteriis calidi cordis, q̃ frigidi, ita q, iusquiamus passeres non occidit propter stricturam uiarum ad cor: hominem autem sic, quia lationes habent uias, per quas facilior est transitus spiritus uenenati, et quanto uenenum de sui complexione est calidus, tanto deterius efficitur, dato in homine calidiori, quia utriusque caliditas se iuuat in unum effectum sed exhibitum in frigidiori natura, suum tardat effectum. Veruntamen tanta posset esse caliditas naturalis, q, etiam uenenum calidum superaret & repelleret, & ipsius nocumentum prohiberet, aut mortem, & inde est, q, multi homines uenenati uno cibo & eadem quantitate in eadem cœna, aliquis moritur, & aliquis euadit, & aliquis excorticatur uel infirmatur: sicut ego quandoque uidi, in quadam cœna fuisse quatuor uenenatos, comedentes singuli ferculum uenenatum, quorum unus mortuus fuit statim, alius euasit omnino, reliqui duo infirmati fuerũt ad mortem, qui uero euasit animosus erat, & calidi cordis: qui uero mortuus, fuit minus calidæ complexionis: qui uero infirmati fuerunt, calidiores erant natura, q̃ ille, qui migrauit: et minus, q̃ qui euasit. hoc autem

Hyoscia- mus quare homini non ita passeribus sit uenenosus.

Complexio superans uenenum.

Ex quatuor uenenatis unus moritur superstitibus reliquis quare

autem non aliter esse potest, nisi quia calor naturalis, qui mouet ad formam uitæ, resistit inquantum potest, calori accidentali, tam febrili q̃ calidi ueneni, quam etiam calori aeris pestilentiali et calori æstus: & dierum canicularium, qui omnes calores mouent ad interitionem, & dissolutionem compositorum: Vnde Auicenna dixit in ca. primo, q̃ nihil est, quod resistat malis qualitatibus & calori febrili, plus q̃ calor innatus, adeo q̃ etiam uenenis calidis repugnat, non complexionaliter, sed formaliter, quia calor naturalis informatus, est regulatus ab anima nostra, quæ mouet ad uitam mediante calore naturali tanquam suo instrumento: & ideo dicitur, q̃ omne opus naturæ, est opus intelligentiæ id regentis: unde signanter natura dicitur de calore, tam a philosophis q̃ a medicis: cum dicunt, calor naturalis & non frigiditas naturalis, & proportionatur (ut dicit Dorachius astrologus) ad alchocoden, id est, ad constellationem, & locum cœli, qui dicitur dator uitæ. Venenum uero frigidum, datũ in complexione hominis frigidi, frigiditate utriusque citius perimit, quam datum in complexione calidiori, sed si uenenum fuerit de illis, quæ a tota specie interimunt, ut est napellus, & eius gummi, et fel leopardi, & thirus, tunc complexio bibentis uenenum, nihil impedit uel confert, nisi pro tanto, q̃ in calido homine uiæ sunt latiores ad transitum, in frigido strictiores.

Calor innatus resistit malis qualitatibus.

De præcustodia & cautela, ne aut uenena propinentur, aut propinata non noceant. Cap. IIII.

 Oportet

OPortet suspicantē aut timētem uenenosam potionem, uel cibum, ut utatur regimine duplici. Primum est defensio cum tutela: Secūdum, est destructio assumpti ueneni cum uirtute. Defensio uero cū cautela est, ut ante comestionem suæ mensæ, coram suis ferculis & potibus, sint res discernentes & significantes fore uenenum, si fuerit: & horum unum est, sicut cornua serpentis, quæ sudant in aduentu scilicet napelli & thiri, & fellis leopardi, & non in aliorum uenenis. Et aliud, quod est lapis quidam nomine prasius, qui est matrix & palatium smaragdi, quia in ipso inuenitur. Est autem uiridis, habens uiriditatem spissam sicut prasium, & inuenitur aliquando cum rubeis guttis, & aliquando cum albis, expertum est, quod præseruat reges a uenenis. Nam si lapis ille sit in mensa, in qua uenenum ponitur, ad præsentiam ueneni, nitorem statim emittit, & ipso ablato, nitor reuenit. De hoc lapide dicitur in epistola Æsculapij philosophi ad Octauiū, q ipsum timet uenena & prælia: unde et Alexander Macedo in præliis sæpe habebat: Cumq; de India reuerteretur, se lauans in Eufrate, deposito cingulo in quo lapis erat suspensus, & serpens quidam illum morsu abscidit, uomuitq; illum in Eufratem: Et de hoc Aristotelem dicunt mētionem fecisse in libro de natura serpentum. Aliud est etiam, quod scriptum est in libro regū Persarum, q si sculpere feceris in lapide hematitis uirum genuflexum cinctum serpēte, cuius caput teneat dextera manus, et caudā sinistra, posuerisq; lapidem hūc in

Defensio a uenenis cum cautela.

Cornua serpentis uenenū produnt.

Lapis prasius qualis.

Historia.

Annulus artificialis a ueneno præseruans.

in aureo anulo, & sub lapide posueris radicem serpentariæ tritam, portaueris q; hunc annulum, ab omni ueneno præseruat. Quod quidem ego quandoque præparari feci, & ad prædictum usum seruaui. Caueant etiam coqui, ne uasa, quibus ipsorum uinum defertur uel tenetur, stent discooperta in cellariis uini, nec uinũ discoopertum: Quia naturaliter omne animal uenenosum lambit uinum, et uasa uini: & quandoque in eis suffocata sunt inuenta. Caueant etiam fercula, & potus, & confectiones, sapores habentia dulcißimos: quia istis consueuerunt cælare uenenũ. Smaragdus etiam optima, quam si bufo intuetur, expertũ est, q; ipsius oculi crepitant ad præsentiam ipsius: si teneatur im mensa, uenena debilitat: si in ore teneatur, uenenum uirtutem inficiendi dimittit: & si detur trita in potu post uenenum, peroptime a morte liberat: & sit eius quantitas scrupuli.ij. quod ego quandoq; expertus sum: et Auenzoar hoc inuenit ut in libro translato papæ Bonifacio, scriptum est. Comedat etiam ante omnem cibum castaneas cum ficis siccis, aut rutam cum auellanis, & nucos uirides cum ruta, aut sicca nuces cum ficis siccis, aut calamentum recens uel siccum in fritellis, aut radicem dictamni tritã & cum uino potatam. Præcauet etiam ab omni ueneno, bibisse ieiunum, cyathum uini puri optimi, in quo, tempore musti, in uno mensura duo serpentes uiui fuerint suffocati: præseruat etiam (quod est expertum) ut omni mane accipiat drachmas duas de theriaca, quæ dicitur de terra sigillata, Fit autem sic: Recipe

Smaragdi uirtus.

Hæc comesta a uenenis tutos faciũt.

Compositio theriacæ.

cipe baccharum lauri drachmas quatuor, terræ sigil latæ drachmam unam: terantur, & cum melle dispumato libra una conficiatur, & reponatur in uase uitri, & sumatur ex ea inuicem drach. duæ. Destructio uero assumpti ueneni fit ita: Nam si scitum fuerit de specie ueneni, tunc destruatur per medicinam propriatam illi ueneno, quæ bezoar uocatur, & de hoc ego singulare faciam infra capitulum, ad cognoscendum unumquodque uenenum per signa propria, & ibi docebo uirtutes bezoarticas. Si uero ignoratum fuerit uenenum, aut medicinis fuerit absens, & & dubitatum fuerit de ueneno cuiuscunq; fuerit speciei, tunc statim butyrum & aqua calida simul dissoluta bibatur, & cogatur euomere, & post uomitũ cum butyro iterum uomere cogatur cum aqua mellis, & mundificato stomacho, statim theriaca magna exhibeatur cum decoctione uini, in quo bullitæ sunt radices dictamni. & sit theriaca drach. duæ: & uinũ unciæ duæ, & non comedat usque ad septem horas, et tunc nutriatur rebus uentosis, cum ficis et uuis passis & auellanis, et iure gallinæ pinguißimæ, uel agni annalis uel hœdi: quod si intestinis ardor uel dolor sentitur, clystere initiatur factum cũ aqua mellis, dissoluta cum adipe anatis uel gallinæ, & proiecto clysteri, iterum dissericetur cum lacte ouino calido, quo proiecto, cibetur iure supradicto: si uero adhuc morsus uel dolor in stomacho uel in intestinis remanserit, tunc modicum balsami dissoluti in lacte circa unum cyathum detur in potu. Hæc enim liberant uenenatos,

Ven. assumptum q̃ũo destruendũ fit.

Vomitus ꝓdest eis qui uenenũ sumpserunt.

Clystere in ueneno prodest.

nenatos, si cito adhibeantur: quæ dista sunt. Si uero morsus, aut gladius fuerit uenenatus, statim supra morsum, aut supra uulnus gallina uiua euiscerata supponatur, & reiteretur uiua, aut ore alicuius schlaui uel serui sugatur locus, & os serui abluatur sæpe cũ uino, in quo dictãnus fuerit locus: deinde theriaca magna loco supponatur: & cum theriaca fuerit exiccata: iterum alia recens ponatur, donec locus, non plus theriacam desiccet. Si uero locus morsus, siue uulnus uenenatum fuerit siccus, tunc theriaca non apponatur, sed loco theriacæ lactucella super uulnere alligetur, & innouetur toties, quoad locus fuerit humectatus, & tunc sanitas erit introducta. Quantum enim theriaca exiccat, tantum & lactucella humectat amplius. Intelligat uestræ reuerẽtia Sanctitatis quod septem sunt herbæ, quarum cuiuslibet natura uniuersalis, cuius interest speciem cuiuslibet plantæ, singulari, & specifica uirtute dotatæ, nõ a complexione elemẽtari, qua calida, uel quia frigida, uel quia sicca, uel quia humida, sed quia talis, & a natura, uel mediante stella sic dotata, donauit uirtutem liberandi a uenenosis cibis: & potibus, & letali ueneno ex uulnere sine morsu. Prima quarum est hypericon, quæ alio nomine herba dicitur perforata, quam Achilles oraculo Apollinis in exercitu Troianorum dicitur inuenisse, ut ait Plinius. Secunda est uincetoxicum. Tertia Enula. Quarta rafanus. Quinta dictamnus. Sexta aristolochia longa & rotunda. Septima lactucella, quarum unaquæque dicitur æquipollere theriacæ:

Venenũ ab extra inflictum qũo curandum.

Septem herbæ quæ ueneno resistũt

Hypericon.

Vicetoxicũ

Enula.

Rafanus.

Dictãnus.

Aristolochia.

Lactucella.

riacæ: ita ut uulneribus uenenosis succus alicuius prædictarum datus in potu, uulnera ueneno infecta purget, & saluet, & per istum modum omnes antiqui talia curabant uulnera, antequam theriacæ haberēt notitiam. Morsus uero ab animalibus uenenosis curat quælibet prædictarum, et theriaca morso loco supposita. Venena uero bibita, curat puluis factus ex qualibet prædictarum, & datur in potu cum uino, uel aqua mellita. Dicit præterea Auicenna, q; stercus galli bibitum cum aqua, statim per uomitum omne uenenum educit: Et lac asinæ, comestum prohibet uirtutem profundari ueneni, ita quod in quo prandio, cœna asinæ lac fuerit bibitum, uel comestum, nullum præter napellum, possit nocere uenenum. Theriaca autem omni ueneno complexionali, & specifico, & napello directo opponitur, & contrariatur secūdum totam speciem, idest, secundum bonam permistionem medicinarum, quæ intrant confectione artificiali theriacæ: Quæ resultat quoddam diuinum & formale destructiuum omnis ueneni, ut infra in speciali dicetur. dentur autem de ipsa unciæ duæ uel tres tribus diebus continuis, quia toxicum resoluit, & sudorem prouocando liberat. Terra etiam sigillata, aut in comestione, aut post comestionem bibita uel comesta, hanc habet proprietatem, q; si uenenum inueniat in stomacho, ipsum per uomitū expellit. Si uero post eam uenenum exhibeatur, nunquā permittit per corpus perambulare, ita ut denique cor defendat, & eius humiditates custodiat. Quare reges & principes de par=

Theriaca ueneno contraria.

Terræ sigillatæ mira uis.

de partibus orientalibus & meridionalibus (ubi ſcilicet exhibendi uenena clãdeſtine, ut homines moriantur, hæc pernicies nephandiſſima accepit originem et inualuit) quotidie uſque nunc, ſemper in ſuis cœnis et prandijs terram comedunt ſigillatam, & ideo ſigillo regum talis terra ſigillabatur, inde terra ſigillata eſt uocata: nunc autem periit fides ſigillorum, quoniam tam inelegans q̃ elegãs ad nos ſigillata portatur. Et eſt ſciendum, q, Raſis, & ipſa experientia hoc teſtatur. Dicitur in libro diuiſionum, q, ad uenenum napelli, parum theriaca aut nihil prodeſſe uidetur: quapropter ad aliud remedium prorſus eſt confugiendum, & non tam in pauco temporis ſpatio, in quo neceſſe eſt napelli uirtutẽ, ne ad cor tranſeat, impedire: contemnere autem medicinæ in ſpecie theriacæ quod eſt, quia ſi non citiſſime impediatur, moritur homo in uno die, uel in tribus. Sed de hoc infra dicetur, ubi ſingulares medicinas, ad ſingulare uenenum inducam.

De ſignis & curis cuiuslibet ſingularis ueneni propinati, & primo de argento uiuo. Caput. V.

ILle qui argentum uiuum ſumpſerit dolorem patietur inteſtinorum & laterum, aut grauedinem, et ad ultimum perducit ad epilepſiam uel ad apoplexiam, & tunc cadit & interficit. Quod ſi fuerit extinctum, uel ſublimatum, corroſionem facit inteſtinorum, & morſuram, & fit grauedo linguæ & ſtoma- Sublimatũ.

Cura.

E chi,

chi, & apostematur cor, & moritur. Et eius cura est clystere cum adipe anatis uel butyro, & deinde reiteretur cum aqua mellis, & si fuerit creditum, q; fuerit extinctum, uel sublimatum, uomitus prouocetur, & hoc statim antequam ad intestina descendat. Quoniam tunc penitus intestina excoriaret, & sanguinem exire faceret, & tenasmum induceret: Tunc enim cum clysteribus solum esset intendere, & expedit, argenti euacuatione, erit attendendum ad accidentia derelicta, quæ tria esse consueuerunt. Vnum, mala complexio humida, et frigida in intestinis. Secūdū, est debilitas cordis & tremor, Tertiū, uulnera in stomacho uel intestinis. Et primo opponemus nos cum rebus confortatiuis, stipticis, calidis, & desiccantibus, dabimus ergo tunc myrrham & castoreum decoctū in uino, & saluiam, & rutam tritam, & cum aqua, iu qua nuces cypreßi sunt bullitæ, potui propinabimus. Et ad secundū opponemus nos, cum exhibitione diamargariton, & diamusci amari. Et tertio opponemus, cum medicinis sigillantibus uulnera assumptis per clystere, si fuerunt uulnera in intestinis, in potu, si fuerit in stomacho, & horum summa erit trifera minor, aut uinum rubeum, in quo myrobalani cocti fuerunt. Et si urina fuerit retenta ex potu argenti uiui, tunc ponemus eum in balneo aquæ calidæ, & postea supponemus uesicæ spongiam infusam in decoctione iuniperi, & seminis apij pluribus uicibus, et dabimus in potu uinum purum optimum, in quo bullita fuerit radix cyperi, ei ungemus mentulam, & testiculos,

Accidētia q̄ snmptum argentum uiuū sequuntur.

ſticulos, cum oleo rutaceo, et iunipero, et eius bezoar eſt coſtos, &c.

De gypſo. Cap. VI.

ILle cui datũ fuerit in potu gypſum, habebit difficultatem anhelitus, & frigiditatem in ſtomacho, & ſtipticitatem uentris, et labia alba, ut mortificata: Et eius cura erit, ut bibat aquam calidam butyro et euomat. Deinde bibat iterum aquam calidam cum melle, & euomat: & poſtea detur ſibi in potu mithridatum drachmæ duæ cũ optimo uino. Et ſi ſtipticus remanſit, clyſterizetur cum adipe anatis, & ungatur uenter cum oleo de cerua, & eius bezoar eſt ſtercus muris tritum & bibitum, & detur ex eo cum uino drachma una.

De ſcoria æris. Cap. VII.

ILle cui data fuerit in potu ſcoria æris, multũ aſſellabit aut uomet, & cum dolore & punctione in inteſtinis & ſtomacho. Et eius cura erit balneũ, in quo bullita ſint capita hircorum, uel limacium, & dare in potu ſuccum mentæ, & ungere ſtomachum & uentrem cum oleo roſato calido. Et eius bezoar eſt ſuccus acori, bibatur drach. ii. cum uino.

De ſcoria ferri. Cap. VIII.

ILle cui data fuerit ſcoria ferri, aut eius ærugo exiccatur quotidie, & uenter adhæret renibus & maraſmum patitur. Et eius cura eſt humectare totũ corpus cum balneis, in quibus teſtudines ſint bullitæ, & clyſterizetur uẽter cum decoctione pedum hœdorum, aut cum aqua maluauiſci, et comedere butyrũ

Magnetis comestio.

recens,et iura pinguia. Et eius bezoar est lapis magnetis tritus, & datus in pillulis, cum tantundem de succo mercurialis,& bletis in modum pillularum, et sit dosis magnetis in uice drach.i.

De lapide magnetis. Cap. IX.

ILle cui datus fuerit lapis magnetis non consolatus, efficitur lunaticus,& melancholicus, aut heroicus. Et eius cura est, ut detur in potu limatura auri, & fragmenta smaragdi simul iuncta cum uino,& clysterizetur cum lacte ouino, & oleo de amygdalis dulcibus.Et est bezoar eius smaragdus trita,& data in potu tribus uicibus,in nouem diebus.

De lapide lazuli. Cap. X.

ILle cui datus fuerit in potu lapis lazuli non lotus,patietur subuersionem stomachi, & tristitiam, & solicitudinem. Et eius cura est, bibere lac recens mulctum asinæ,omni mane usque ad dies.vii. et comedere auiculas assatas in speto. Et eius bezoar est charabe tritum,scrup.ii. et datum in potu cum uino.

De arsenico sublimato. Cap. XI.

ILle cui datum fuerit arsenicum sublimatum, patietur excoriationem intestinorum, & stomachi, & arsuram,& dolores mordicatiuos, & sitim, & linguam habebit exiccatam & expuere non poterit, et demum syncopim patietur.Et eius cura est, ut bibat butyrum cum aqua calida, in qua semina rapi sint cocta,& euomat,& clysterizetur,& deinde cum oleo de amygdalis dulcibus omni die bis, & cibetur iure gallinæ pinguissimæ.Et eius bezoar est crystallus tri

ta

ta ſubtiliter,& data in potu drach.i.cum oleo amyg dalarum dulcium.Et ſi non fuerit ſublimatum,erunt accidentia remiſsiora,& cura eadem.

De lithargyrio. Caput. XII.

ILle,cui lithargyrium datum fuerit in potu, non poterit digerere,& per uomitum emittet,quod inſueuerat per ſeceſſum.Et eius cura eſt, colice per clyſtere iniectum, factum ex aqua mellis & adipe gallinæ uel anatis, & dare in potu oleum amygdalarum dulcium,& comedere ficus ſiccas ante cibum, & ungere ſtomachum cum ſucco apii, & uentrem cum butyro. Et eius bezoar eſt ſemen cheruæ tritum, et datum in potu drachmas duas.

De Ceruſſa. Caput XIII.

ILle cui data fuerit ceruſſa in potu, patietur uomitum album ut ceruſſa,& dentes nigros,& dolorē uentris grauatiuum,& egeret ſanguinem,et habebit tenaſmum . Et eius cura erit,uomitus prouocatus cū aqua,in qua ſemina rapæ, & attriplicis ſint bullita, & deinde clyſterizare uentrem, & cum brodio cauliū coctorū,& oleo ſine ſale, et dare in potu mithridatū aut theriacā cum optimo uino . Et eius bezoar eſt potus,uini albiſsimi puri prope inebriationem.

De calcechumenon.i.uiride æris. Ca. XIIII.

ILle,cui chalcechumenon.i.uiride æris, datum fuerit in potu , oblationem & ſuffocationem pulmonis & anhelitus habebit: & quaſi non poterit reſpirare:& patietur ſolutionem continuitatis in interioribus,& uulnera et hulcera in inteſtinis, & punctio

nes corrosiuas, Et eius cura erit statim cum uomitu procurato, cum butyro & aqua calida, & sæpe reiterato, & deinde inijcere clystere factum cum lacte asinino, & oleo de amygdalis dulcibus: & deinde dare in potu de terra sigillata drach.i. cum uino albo, & deinde si non confert, fiat balneum in tina, ubi sit oleum oliuarum in tanta quantitate, q; non attingat ad stomachū. Et eius bezoar est corallus rubeus, tritus & datus in potu cum uino, drach.ii.

De plumbo usto. Cap. XV.

Cui datur plumbum ustum, non potest loqui, & moritur suffocatus, & uox eius non auditur, nisi sicut plumbum, & eius labia & lingua plumbina sunt. Et eius cura est dare theriacam magnam drach.ii. omni die usque ad v. dies, cum aqua mellis, et induere pelles uulpinas uel ouinas nouas, & intrare uentrem mulæ uel asinæ calidæ, & reiterare introitum sæpe: & eius bezoar sunt grana citrorum, mundata & trita, & data in potu cum uino cocto dulci, drach.ii.

De asuro minio aut zenabrio. Cap. XVI.

Cui datur asurum, aut miniū, aut zenabrium, patietur uomitum, & ueneris stypticitatem, & in uomitu discernetur per colorem unumquodq; ipsorum. Et cura omnium prædictorum est eadem. Detur ergo in potu butyrum cū aqua calida, in qua semina rapi sint bullita, & euomat post uomitū spontaneum: deinde clysterizetur cum aqua mellis & oleo. Et eius bezoar est spodium, quod fit de ebore com=

combuſto datum in potu cum uino drach.ii.

De realgare. Cap. XVII.

CVi datur realgar in potu, patietur ſitim, & æſtuationem, & exiccationem, et conſumptionem humiditatis: ita q; niſi ei ſuccurratur, aut moritur, aut paralyticus & contractus remanebit. Ego uidi, & curaui iuuenem, cui datum fuit cum hepate porci aſſatum realgar tritum, & euaſit mortem ab eo, & remanſit circa omnes iuncturas, quaſi immobilis ex nimia ſiccitate. Et eius cura eſt uomitus cum butyro & aqua calida ſæpe iteratus et clyſteria cũ lacte aſinino iterata: & dare in mane in potu omni die uncias, v. de lacte aſinino, & cibare cum ficubus pinguibus, et ungere totum corpus ex oleo de amygdalis dulcibus: et ſedare ſitim ipſius cum iuleb. Et eius bezoar eſt oleum de nucellis pini, datum in potu ſtatim, uel in prima die, unc.iiii.

De Cicuta. Caput XVIII.

CVi datur in potu ſuccus cicutæ, ſtuporem & ſenſum perdet. Ex eo Socrates ab Athenienſibus fuit interemptus. Et eius cura eſt, in potu ſumere theriacam drachmas duas diſtemperatã cum decoctione dictamni. Et eius bezoar eſt, gentiana trita et data in potu, drach.ii. cum uino.

De ſucco tithymalorum. Cap. XIX.

CVi datur ſuccus tithymalorum, patietur fluxum uentris, & uomitum, & accidentia cholericæ paſſionis. Et eius cura erit, theriaca magna cum uino, in quo dictamus fuerit bullitus. Et eius bezoar

zoar est, muria trita & potata cum uino, drach.i.

De succo cucumeris. Cap. XX.

CVi datus fuerit in potu succus cucumeris asi= nini, patietur excoriationem in gutture, & solutionem uentris, & dolorem intestinorum. Et eius cura est, theriaca magna cum decoctione bacca= rum lauri & melle, drach.ii. Et eius bezoar est suc= cus mentæ, uncia una.

De succo usneæ. Cap. XXI.

CVi succus usneæ datus fuerit, patietur decur= sum humiditatum superfluarum ad os, & gut tur: ita ut strangulari uideatur. Propter quod hæc herba strangulatrix ab Hippocrate lupi uocatur: strangulat enim lupos ipsam comedentes. Et eius cu ra est, sumere in potu de terra sigillata statim drac. ii. cum aqua calida, & euomere: & deinde post illud accipere de theriaca drach.ii. cum uino decoctionis gentianæ. Et eius bezoar est aristolochia longa.

De radice bothomarien. Cap. XXII.

CVi datur in potu succus aut radix bothorma rien, patietur strangulationem, & quasi suffo cationem, propter quod uocatur panis porcorum. Et eius cura est baccæ lauri tritæ drach.ii. datæ in potu. Et eius bezoar est piper album tritum. drac.ii

De succo coriandri. Cap. XXIII.

CVi succus coriandri datur, patietur quasi de structionem intellectus, ac sicut ebrius uidea tur, et tandem moritur stupide. Et eius cura est th riaca magna drach.ii. cum optimo uino. Et eius b

zoar eſt herba, quæ dicitur uincetoxicum: data in potu. drach. ii.

De ſucco mandragoræ. Cap. XXIIII.

CVi datur in potu ſuccus mandragoræ, aut poma eius, aut radix eius, ruborem in facie & oculis, & ſtupore in mente, & mentis alienationem, amentiam, & ſomnum profundum patietur. Et eius cura erit, ſumere in potu ſtatim theriacam magnam diſtemperatam cum optimo uino, & tardare comeſtionem per diem unam, & bibere optimum uinũ purum, & odorare acetum forte. Et eius bezoar eſt radix raphani comeſta omni die uſque ad tres dies cum pane & ſale.

De ſucco papaueris nigri. Cap. XXV.

CVi datur ſuccus papaueris nigri, patietur ſtuporem mentis, dormitationem, et hebetiam: ut illi qui oleum comedũt. Et eorum cura eſt, bibere theriacam magnam, & dyacaſtoreum, & oppopiram, aut confectionem de anacardis drachmas duas cum uino. Et eius bezoar eſt allium crudum.

De opio. Cap. XXVI.

CVi datur opium in potu: ſi cogatur uomere, apparebit odor opii in uomitu: & erit hebes, & piger, & dormitans abſque ſenſu, & non intelligens, neque ſentiens, & ſi non ſuccurratur ei, morietur. Et eius cura eſt, altißimum uinum, & fricare extrema cum nitro et ſapone, et prouocare ſternutationẽ cũ pipere intromiſſo in nares. Et eius bezoar eſt caſtoreum tritũ, & datũ in potu cũ uino drac. ii.

De succo scamoneæ. Cap. XXVII.

CVi succus scamoneæ datus fuerit in potu, patietur cordis defectum, & syncopim, & sitim, & exæstuationem, & dysenteriã, & febrẽ. Et eius cura est, potare aquam ordei sæpe, et ingredi balneum aquæ tepide: deinde post illud bibere syrupum rosarum et buglossarum tota die, & prouocare somnum, & odorare nenuphar, & rosas, & myrtum, et cibari cum cibo facto cum sumach, uel berberis, et emplastrare uentrem & stomachum, cum pulpis citoniorum. Et eius bezoar est herba, quæ uocatur ribes eius succus.

De apio risus, Cap. XXVIII.

CVi datum fuerit in potu apium risus, facit hominem extra mentem, & continue ridet. Propter hoc uocatur apium risus. Et eius cura est prouocare somnum, cum potu boni uini inebriantis. Et eius bezoar est succus melissæ cum aceto datus in potu.

De succo cheruæ. Cap. XXIX.

CVi succus cheruæ datus fuerit in potu, patietur uomitum continuũ, & doloremuentris. Et eius cura erit theriaca magna, data in potu drach. ii. cũ uino optimo calido. Et eius bezoar est hypericon.

De succo napelli. Cap. XXX.

CVi succus napelli, siue eius fructus, siue eius substantia data fuerit, in spatio unius diei aut trium moritur, & patitur ante hoc syncopim, & defectum cordis, & denigrationem, & defuscationem paulatim

tim omnium membrorum,& deinde tumet totũ corpus,& oculi eius foras prominent,et linguam in ore continere non poteſt. Succurratur ergo inſtanti dando terram ſigillatam, diſtemperatam cum butyro et aqua, & euomat, & ſtatim exhibeatur ſmaragdus optima trita drach.ii.cum uino, & ſuper cor ponatur ſericum tinctum in grana infuſum in ſucco buglosſæ & aqua roſata,& reiteretur,& deinde ſerui ſugant cum ore extremitates corporis,ſed ipſi morientur,niſi acceperint de ſmaragdo.Eius bezoar eſt muſcus,qui naſcitur in radice napelli:exiccatur, et datur ex eo in potu,drach.ii.

De ſucco oleandri. Cap. XXXI.

CVi ſuccus oleandri, et eius cornua uel eius cortex data fuerit in potu,patetur ſyncopim, et tribulationem cordis,& anxietatem.Et eius cura eſt,ſumere diacaſtoreum datum in potu drach. ii. Et eius bezoar eſt,granũ iuniperi,tritum in quãtitate drachmarum duarum cum uino.

De ſucco mezereon. Cap. XXXII.

CVi ſuccus mezereon datus fuerit in potu,patietur fluxum uentris,& ſitim,& anxietatem, & excoriationem inteſtinorum. Et eius cura erit ſyrupus roſatus,cum aqua hordei & odorare fructus frigidos,et odoriferos.Et eius bezoar eſt organum aſſatum & bibitum.

De ſucco ellebori. Cap. XXXIII. vallerio la 3.06. 2?

CVi ſuccus ellebori datus fuerit,aut radix eius patietur ſtrangulationem gutturis,et præfocatio=

nem, & fortaßis suffocatur subito: & ideo uocatur strangulator carnis. Et eius cura est sumere in potu statim aquam mellis, & quiescere in loco separato, et deinde detur bezoar eius, quod est flos nenupharis siccus & tritus, drach. ii.

De alphesira. Cap. XXXIIII.

CVi alphesira data fuerit, patietur excoriationẽ uentris, & uomitum. Eius cura erit, dare in potu aquam mellis, deinde tribuere citonium assatum. Et eius bezoar erit anagallis.

De succo bryoniæ. Cap. XXXV.

CVi succus bryoniæ datus fuerit, patietur scotomiam, & stoliditatem, & angustiam spiritus. Et eius cura erit theriaca drachmarum. ii. cum uino decoctionis enulæ. Et eius bezoar est piper.

De cornibus spicæ. Cap. XXXVI.

CVi cornua spicæ data fuerint, patietur torsionẽ uentris, & nauseam. Et eius cura est theriacæ drachmæ duæ cum decoctione uini, in quo dictamus sit bullitus.

De cornuis oleandri. Cap. XXXVII.

CVi data fuerint cornua oleandri, aut qui comederit assaturum in ueru exciso, ex oleandro: aut qui dormierit sub umbra oleãdri, aut qui biberit aquam fluminis, sub cuius ripis crescit oleander, cuius copia est in insula Sardiniæ, & ego expertus sum illud & uidi, patietur æstuationem, & amentiam, & rugitum uentris, et si balneum fuerit calefactum ex oleandro, balneatus syncopim patietur in balneo. Et

eius

eius cura, & bezoar, dicta supra in capitulo de succo oleandri.

De cornibus beduguar. Cap. XXXVIII.

CVi in potu data fuerint cornua beduguar, patietur difficultatem transglutiẽdi. Et eius cura est, bibere oleũ de amygdalis dulcibus. Et ipsius bezoar sunt mori celsi.

De anacardis. Cap. XXXIX.

ILle qui assumpserit anacardos, patietur incensionem in gutture uehementem, & quandoque inflabitur, & acutam faciet ægritudinem, & mentis alienationem. Et eius cura est, cum rebus unctuosis, sicut oleo amygdalino, sisamino, & butyro, et lacte, & iuribus gallinarum: & si dolorem habebit in intestinis, tunc conueniens est balneum, & si inducunt febrem acutam, tunc est conueniens uti attenuante diæta, & frigida, et humida. Et si fuerit mẽtis alienatio, prouocetur somnus cũ semine lactucæ, et papauere albo. et eius bezoar sunt grana pini torrefacta, et comesta.

De nucibus & auellanis. Cap. XL.

ILle qui comederit nuces aut auellanas rancidas, patietur accidentia mala, scilicet nauseam & deiectionem appetitus, et uomitum, & debilitatem uirtutum animalium. Et eius cura erit rob citoniorum, & rob pomorum. Et si acciderit ei eructatio, habens odorem lini putrefacti, tunc posset mori, & eius cura erit diaciminũ, uel diapericon, et detur ei in potu uinũ purũ, et fomẽtetur stomachus cũ oleo nardino.

De malo castoreo. Cap. XLI.

CVi in potu datũ fuerit malum castoreum, patietur clamorem, & rixam, & dolorem, et linguam habebit foris prominentem. & febrem. Et eius cura erit uomitus cum butyro, & aqua mellis: donec uomitus minime habeat odorẽ castorei. deinde detur in potu rob mororum, aut limonum. Et eius bezoar sunt semina coriandri assata & trita, drach. ii.

De malis fungis. Cap. XLII.

QVi comederit malos fungos: & præcipue, qui nati fuerint super ferro, aut super anabulla, uel malo terræ uel in locis thermarum, suffocabitur, & dolorem patietur in pectine, & prohibebitur ei urina, & dolores habebit in uentre. Et si odorauerit malum fungum, & tubera mala, patietur epilepsiam, & fortaßis morietur. Et ante illud erit ei propinandum uinũ optimũ, in quo piper nigrum sit bullitũ. Et deinde clysterizare femur cũ oleo nardino. Et eius bezoar, quando decoquuntur fungi, aut comeduntur, sunt pira incisa in frusta, & simul decocta. Et bezoar post comestionem ipsorum est allium crudum.

De nuce uomica. Cap. XLIII.

ILle, qui nucem uomicam biberit, uel comederit, habebit uomitum peßimum, & dissolutionem uirtutis. Et eius cura est rob citoniorũ, et myrtillorũ & potus albi uini. Et eius bezoar est cortex citri.

De coloquintida. Cap. XLIIII.

ILle qui coloquintidam solitarie natam, in arbore sua, comederit, uenenum letale sumpsit: Et nisi succurratur

curratur ei, ſubito morietur in tertio die. Cuius cura & bezoar ſimul & ſemel, erunt ſmaragdus optime trita, data in potu, drach. ii.

De fico Pharaonis. Cap. XLV.

ILle qui comederit ficus Pharaonis, ſtatim patietur febrē, et fractionē totius corporis, et uidebitur ei, q̃ ſit hydropicus. Et hoc ego uidi in Sardinia in ducatu Galuriæ, ubi iſtarum ficuum eſt abundantia, q̃ qui unam comedebat, patiebatur unam febrem: & qui duas, duas: & qui tres, patiebatur trinā febrim, & ut plurimum, iſtæ febres erāt tertianæ. Et cura eius eſt aqua hordei parata, aut ſerum caprinum. Et eius bezoar ſunt grana, ſiue ſemina cucumeris mundata, & trita, & data in potu. drach. ii. Febris prouocata ex comeſtione ficuum.

De ſemine iuſquiami. Cap. XLVI.

CVi in potu data fuerint ſemina iuſquiami, patietur ebrietatem, & mentis alienationem, & ſtuporem, & immobilitatem omnium membrorum. Et eius cura eſt, piper longum tritum, & datum in potu, drachmæ duæ. Et eius bezoar ſunt grana phiſticorum comeſta uel bibita. Hyoſciami.

De granis cocognidii. Cap. XLVII.

CVi in potu data fuerint grana cocognidii, patietur uomitū, & fluxum uētris, & tribulationē in ſtomacho. Et eius cura eſt theriaca magna drach. ii. cum uino. Et bezoar eius amygdalæ amaræ.

De baccis lauri rancidis. Cap. XLVIII.

ILle, qui comederit baccas laurinas rancidas, patietur accidentia, quæ patitur, qui comederit nuces ranci=

rancidas. Et cura eius, & bezoar erunt similia.

De Cataputia. Cap. XLIX.

Catapotia ex tithymalorum speciebus est.

ILle, *qui comederit semẽ cataputias, patietur accidẽtia, quæ patitur qui biberit gyrasolẽ, quæ superius dicta est chensa. Et cura eius, & bezoar sunt eadem.*

De *semine urticæ.* Cap. L.

ILle: *qui comederit urticæ, patietur gutturis, & oris, & linguæ excoriationem, & arsuram, & ardorem in mictu.* Et *eius cura est, oleum amygdalinũ dulce potare.* Et *eius bezoar sunt grana citoniorum trita, & potata cum aqua calida.*

De *semine papaueris nigri.* Cap. LI.

ILle, *qui biberit uel comederit semina papaueris nigri, patietur accidentia, quæ patitur, qui opiũ sumpserit, licet remißiora.* Et *bezoar idem sunt.*

De *semine ellebori.* Cap. LII.

ILle *qui biberit uel comederit semen ellebori, patietur accidentia, quæ patietur, qui succum aut radicẽ ellebori biberit.* Et *cura & bezoar est una.*

De *semine cicutæ.* Cap. LIII.

QVi *biberit semen cicutæ, patietur accidẽtia illa, quæ passus fuit, qui succum eius biberit, & licet magis remissa.* Et *cura & bezoar sunt eadem.*

De *semine humidi coriandri.* Cap. LIIII.

QVi *biberit, uel comederit, semina humidi coriãdri, patietur accidẽtia similia, quæ patitur, qui succũ eius biberit.* Et *eius cura, & bezoar sunt eadẽ.*

De *semine serpentariæ.* Cap. LV.

ILle, *qui comederit semen serpẽtariæ, patietur stridorem,*

dorem, & punctionem gutturis, et dentium, & super æstuationem & feruorẽ. Et cuius cura est, butyrum recens bibitum. Et eius bezoar est succus farinæ hordei decoctæ in aqua.

De morsibus aut puncturis ab aliquibus animalibus uenenosis. Cap. LVI.

Venena ex punctura & morsiõe aïalium.

SI uero aliquis morsus fuerit, aut punctus ab aliquo animali uenenoso, & ignoretur, cuius sit pũctura, tunc stringatur locus puncturæ, & ponantur super ipsum uentosæ cum scarificatione, & sugatur locus cum ore seruorum, & deinde super locum ponantur cancri triti, q; si locus uenire cœperit ad corruptionem, abscindatur mẽbrũ, si fuerit locus aptus, aut membrum aptum abscisioni, q; si non, cauterizetur. Nam quando inceperit locus denigrari aut putrefieri: erit signum, q; punctura fuerit animalis pernitiosi: dum autem non inceperit tendere ad putrefactionem, & corruptionem: quãuis si uehementis doloris, cum nõdum sit ei uelox perambulatione in corpore. Nõ est malum, nisi punctura fuerit iuxta cor aut arteriam magnam.

Signa & cõiecturæ: quibus deprehẽdimus morsus esse lætales.

De morsu uiperæ. Cap. LVII.

ILle uero quẽ momordit uipera: summa medicinarum & bezoar est ei theriaca magna, & fortaßis confert mitridatum, & medicamen de asa fœtida, & butyrum uetus: & medicamen de cherua & comestio alliorum, & potus uini puri.

De morsu scorpionis. Ca. LVIII.

MOrdicationi autem scorpionum confert uapo-

G ratio

ratio olei: & alliorum, & theriaca diatesseron, & oleum antiquum linitum. Et eius bezoar est corpus scorpionis tritum, et superpositum loco.

De morsu aranearum. Cap. LIX.

MOrdicationi aranearum cōfert succus pomorum, aut pyrorum, aut oppositio ferri frigidi. Et eius bezoar est endiuia.

De morsu rutulæ. Caput LX.

MOrdicationi autem rutulæ, confert balneum calidum ualde, et sepeliri in arena, aut cinere calido, et bibere puluerem de nigella.

De morsu apum. Cap. LXI.

MOrdicationi autem apum: & puncturæ, confert epithyma cum boloarmeno, & aceto, et camphora, & qui manus suas & faciem, succo maluæ abluerit, non pungetur ab apibus.

De mordicatione animalium. Cap. LXII.

SI autem mordentia animalia, aculeos aut dentes in locis morsis dimiserint: tunc oportet, ut locus fricetur cum oleo: & cinere suauiter, & deinde fiat emplastrum super locum ex fermento, cum oleo: & sic aculei uel dentes uenenosi educentur.

De morsu canis. Cap. LXIII.

SI autem aliquis morsus fuerit a cane, et dubitetur, utrum fuerit rabiosus uel nō, fricetur buccella panis sub loco morsuræ, & deinde illum exhibeat alijs canibus, quem si renuerint, rabiosus erit: si uero comederint, minime. Signa autē, q sit rabiosis præter hoc sunt, q canis linguam proijciat extra, et intromittat

Signa quibus deprehēdimus canes esse rabiosos

caudam

caudam suam inter coxas suas, & raucam habet uocem, & quod abhorreat canes sanos et uiros, & quod mordeat dominos domus suæ, & omnes qui ei obuiant, & fugiant ab ipso canes. Et qui morsus est, nisi præcaueat, & curetur infra quadraginta dies, efficietur hydrosorbicus, idest tenens aquam. Quod est, quia propter rabiem efficitur siticulosus et appetit aquã, & cum uiderit eam, imaginabitur canes esse in aqua, & moriens siti, præ timore immanium canum fugiet aquam: & tunc non est spes salutis. Et cum procedit in ægritudine efficitur et ipse rabidus, et emittit sperma in pollutione sua, in modum catulorum, & quandoque egerit flegma, in modum catulorũ. Quod est, quia imaginatio continua, quam habet de cane, sigillat in humiditatibus suis figuram canum. Et scias, quod si equus, & mulus, & asini, & simia, & homo patiuntur rabiem, circa maximũ frigus, aut circa maximũ calorem: Quod eius cura est, ut super locũ morsus ponantur uentosæ cum scarificatione, & ponantur desuper allium siue cepe tritum, et confectum cum butyro uaccino, & sumat in potu electuarium cancrorum fluuialium, et intret balneum omni die, & laboret in cura ethicorum, & melancholicorum, & balneetur ante .xl. dies in aqua maris. Et eius bezoar sunt cancri fluuiales adusti & puluerizati, & dati ex eis drach. iii. in potu omnibus tribus diebus.

Aliud signũ

Hydrophorbia, qualis sit morbus.

De Cantharidibus. Cap. LXIIII.

SI autem cantharides quis biberit, patietur mictũ sanguinis, & æstuationẽ, & accidentia pernitio-

ſa. Et eius cura eſt, ut ſumat in potu lac ouium cum oleo amygdalino, deinde curẽtur hulcera ueſicæ. Et eius bezoar erunt grana albekengi numero decem.

De lacte. Caput. LXV.

SI autem quis lac biberit, fueritq́; coagulatum in ſtomacho, patietur ſtomachi mollificationem, & nauſeam, & ſudabit ſudore frigido. Et eius cura erit, bibere acetum fortiſsimum, poſtea ſumat de aſa fœtida, drach. i. aut ſyrupo acetoſo unciam unam, uice una poſt uicem.

De aſſatura ſuffocata. Cap. LXVI.

SI autem quis comederit aſſaturam ſuffocatam, quæ inuoluitur in pãnis, cum extrahitur ex furno, patietur uertiginem ſimilem epilepſiæ. Et eius cura eſt, ut euomat, & poſtea ſumat in potu rob fructuũ ſtypticorum, & ſaccarum roſatum, cũ drach. i. aloes, & maſtiche, quærat ſomnum, & ingrediatur balneum.

De piſcibus frigidis. Cap. LXVII.

SI autem quis comederit piſces frigidos, quibus poſt eius captionem aduenerit una dies, aut duo, aut ſi quis carnes pridie uel ante tertiam uel quartam diem occiſas aut morticinas, aut percuſſas a fulgure, & tẽpeſtate mortuas, aut morbo peſtilentiali peremptas: accidit: quod ſuperuenit ex comeſtione malorum fungorum. Et cura eorum eſt, ut euomat, et ſumat in potu uinum purum cum pipere, et curetur cura fungorum, præter, q, non comedat pyra.

De cerebro Cattæ. Cap. LXVIII.

ILle, cui in potu datum fuerit cerebrum catti, patietur

tietur ſtoliditatem & præſtigiare uidebitur. Et eius cura eſt, terra ſigillata, et uomitus cũ ipſa, omni menſe bis, & accipere de confectione diamuſci omni die ſummo mane. Et eius bezoar eſt muſcus tritus ſcrupulum ſemis, & datur in potu cum uino albo.

De extremitate caudæ cerui. Cap. LXIX.

ILle, cui extremitas caudæ cerui data fuerit, patietur accidentia napelli. Et eius cura eſt potio ſmaragdi, ſcrup. ſemis triti datũ in potu cũ uino, et deinde fricatio totius corporis, cum oleo facto de ſemine citri. Et eius bezoar eſt theriaca magna drach. ii.

De ſanguine bouino. Cap. LXX.

CVi in potu datus fuerit ſanguis bouinus uetus, patietur mortificationem, & euomat uomitũ coagulatũ. Et eius cura eſt acetũ acerrimũ calidum, deinde uomitus, deinde theriaca, deinde balneũ aquæ calidæ.

De ſanguine bufonis. Cap. LXXI.

CVi in potu datus fuerit ſanguis bufonis, patietur difficultatem anhelitus, & cordiacæ accidentia, et ſi quis ſputum ipſius ſumpſerit, erit prope mortẽ, ſicut qui in napellũ biberit. Et eius cura eſt, potio ſmaragdi ſcrup. i. deinde intrare corpus animalis quadrupedis magni, ut eſt bos, aſinus, uel mulus, uel equus, & reiterare illud, deinde theriacæ, drac. ii. bibere. Et eius bezoar eſt lapis inuentus in capite bufonis, qui apud lapidarios uocatur borras, uulgariter trepanide.

De ſanguine hominis cholerici rufi. Ca. LXXII.

CVi in potu datus fuerit ſanguis hominis cholerici rufi, extractũ in tempore rixæ ſuæ, aut fu

roris, patietur furores mentis, et permistionē intellectus, & inuerecūdiā, deinde paulatim exiccabitur. Et eius cura est bibere aquā cucumeris palæstini, et masticare grana ipsius, & deglutire succum, & potare syrupum nenupharinum. Et eius bezoar est trociscus unus de thiro.

De sanguine menstruo aut leprosi. Ca. LXXIII.

ILle, qui sanguinem menstruum, aut leprosi biberit, uidebitur esse præstigiatus, & lunaticus, maleficiatus, & obliuiosus. Et eius cura est, potare margaritas tritas, drach. i. cum aqua melissæ, & balneari in aqua tepida, & coire cum puella secundum legem, & conuersari, & amplectari cum puellis, & iuuenculis. Et eius bezoar est comedere serpentes, a quibus caudæ, & capita per palmum sunt abscisa.

De morsu hominis ieiuni. Cap. LXXIIII.

ILle qui morsus fuerit ab homine ieiuno, ponat super morsuram stercus gallinæ, alioquin patietur hulcus uenenosum, & difficilis sanationis.

De morsu serpentis ulmo. Cap. LXXV.

ILle qui fuerit morsus a serpente ulmo, statim liget locum cum coreo cerui, & deinde superponat theriacam, & de ipsa bibat, & circa cor apponatur smaragdus, & corallum, ut margaritas, & locum morsuræ faciat sugi a seruo.

De felle Leopardi. Cap. LXXVI.

ILle cui in potu datū fuerit fel leopardi patietur accidentia napelli, & uiperæ. Et eius cura, & bezoar sunt una.

De

De Salamandra. Cap. LXXVII.

ILle, qui biberit Salamandram, patietur accidentia cantharidarum. Et cura eius & bezoar est una.

De lepore marino, aut rana marina. Cap. lxxviii.

ILle, cui lepus marinus, aut rana marina data fuerit in potu, habebit uomitum unctuosum, & totum eius corpus efficitur turgidum, & inflatum, sicut hyposarca, & fœtebit eius anhelitus. Et eius cura est, festiuus uomitus, cum butyro, & aqua mellis, & deinde sumere post illud theriacam diatesseron per tres dies, & cibari carnibus passerum, & potare bonum uinũ. Et eius bezoar est caro uulpus assata, & comesta.

De morsu muris, simiæ, & cattæ. Cap. LXXIX.

QVi uero a mure, et simia, et catta morsus fuerit: super morsuram ponat stercus gallinæ, & curet illud, ut in morsu hominis ieiuni dictum est.

Descriptio bezoarticæ uirtutis ad unumquodque uenenum, & de duabus difficilibus quæstionibus. Caput LXXX.

BEzoar antonomasice dicitur de quodam lapide qui sic uocatur, cuius propria & specifica uirtus ad letale uenenum est, liberans a morte subito, absque ullo medici ingenio. Et ideo de omni medicina, qui liberare potest a morte hominem, ab aliqua ægritudine, uel ueneno: dici potest q, sit bezoar illius morbi, siue sit illa medicina lapis, uel granum uel succus, uel aliqua composita medicina. Et qui illum lapidem habet, tutus est ab omni mortali ueneno. Teritur etiam, & datur in potu de ipso drach. i. Et per ipsum dicunt fuisse liberatum

Bezoardica medicina unde dicatur.

Historia.

rege Anglice per Bezoar lapidē ueneno liberato.

liberatum regem Angliæ dominum Eduardum in ciuitate Aron, quando uulneratus fuit per Passiasynum Soldani gladio toxicato. Hunc autem lapidem ei tribuit generalis præceptor templi, & ego consimilem uidi. Est autem rubeus, purulentus, leuis, ut spongia, & frangibilis, ut gypsum. Habet autem quodlibet uenenum, tam minerale, q̄ uegetabile & animale, propriam medicinam oppositam ei, a qua oppositione uirtute specifica fit liberatio mortis ab illo ueneno. Et ideo bezoar est unicuique ueneno illa medicina, quæ absque uirtute elementari curat tale uenenum. Et de quolibet bezoar, iam supra expediui tractatum, in cura cuiuslibet ueneni, in fine descriptionis, ne sit amplius necesse recapitulare tractatum.

Bezoarticus lapis qualis.

De quæstione utrum theriaca &c. Cap. lxxxi.

Est autem quæstio, utrum theriaca magna sit bezoar. i. a forma specifica, liberans a ueneno, an materiæ elementarijs, liberans a complexione, non a forma. Et uoluerunt quidā dicere, q̄ omnino erat bezoar, fundantes se super ratione Galeni, qui cum Andromachum philosophū respexisset, qui primo theriacam inuenit, & eam probauit nunquā prodesse, nisi in morbis frigidis, propter oppositionem multarum rerum calidarum, & in morbis calidis propter oppositionem multarum medicinarum frigidarum, quæ ipsa intrant. Et hoc dixit Galenus, illā theriacam Andromachi esse mediam complexione, sed ipse adiungēs carnes thirorum, & terram sigillatam, fecit eam ualere formaliter ad omne uenenum, licet ad quædam plus,

plus, & ad quædam minus, & ad quædam singulariter data, & ad quædam cum additione. Alii uero dixerunt, q a complexione elementali agebat, quæcunque in corpore humano operatur, fundãtes se super debilitatẽ operationis suæ, aut penitus uanitate, quando ipsa datur contra napellum, uel contra uiperam, uel contra fel leopardi, & breuiter contra quodlibet uenenum letale secundum specificam formã. In quibus parum aut nihil uidetur conferre, ut dixit Rasis. Solutio autem huius dubitationis est, quod curatio cuiuslibet ueneni quatuor modis contingit, scilicet quia aut frangitur acumen ueneni, aut substãtia eius resoluitur, aut ipsum expellitur, aut ipsum per oppositionem specificam corrũpitur, & ab eo eius uirtus prorsus aufertur. Exemplum primi, est opium, quod frangit euforbium: & castoreum, quod frangit opiũ. Exẽplum secundi, est terra sigillata, & allium, quæ substantiam ueneni, aut per uomitum, aut per sudorẽ resoluunt. Exemplum tertii, est smaragdus, quæ uenenũ fugat & attrahit, usque in extremitates membrorũ. Exemplum quarti, est forma specifica opposita ueneno, quæ in naturalibus inuenitur, ut in lapide bezoar, & in artificialibus, ut in diuina & nobili compositione theriacæ: & permistione omnium singularium medicinarum, simul confectarum resultatione. Et quia in theriaca est uirtus complexionalis, multarum medicinarum, uenenum frangẽtium, ideo bene dictũ est, quod theriaca est medicina complexionalis ad uenena, et ex positione tali resultat res diuina, quæ potius est ab ex

Curatio cuiuslibet ueneni quatuor modis contingit.

tra, q̃ ab intus, ſcilicet forma artificialis, quæ omni ueneno opponitur: & ideo bene dictum eſt, quod ipſa bezoar eſt omnibus uenenis, licet magis, & minus. Et licet quædam ſunt, magis bezoar ad quædam uenena, q̃ ipſa. Verum ipſa eſt ad omnia, Et ideo mater omnium medicinarum, a medicis eſt appellata.

Theriaca mater oīum medicinarū.

De lapide Begaar ex Pandectis.

Lapis Begaar latine, uel lapis liberans a uenenis arabi. Hager. Begaar. Begaar eſt nomen Perſicum, & eſt expellens nocumentum, & hoc nomen cadit in uim, & eſt, q cadit ſuper omnem medicinã conuenientem alicui ueneno, eo q reſiſtat uirtuti eius, & expellit nocumentum eius propter proprietatem, quæ eſt in eo, & ſecundum q cadit ſuper lapidem notum, qui conuenit omnibus uenenis calidis & frigidis, cum tota ſua ſubſtantia & reſiſtit ei bibitus, aut ſuſpenſus ſuper patientem. Colores lapidis Begaar ſunt multi. Nã ex eo eſt citrinus, uelut puluerulentus, & machaici. Et ille qui participat uiriditati, & ille qui albedini. Melior uero omnibus eſt citrinus, & plus purulentus. Et in hoc differt Exceraſten cũ Begaar, et expoſitio eius eſt cõtra uenenũ, et minera eſt in terra Sui & Indiæ, & in terris orientis, & multi lapides aſsimilantur ei, qui non habent ſuam proprietatem nec approximant ei, & in operationibus aliquibus, et quidã eſt, qui dicitur cohebori, & marina: et eſt lapis, in quo non unus, ſed multi errant, in alio, qui dicitur chimedes, & eſt lapis multæ bonitatis, mollis tactu mollitiæ ſine ſuperfluitate. Et idẽ autoritate Raſis Begaar eſt

Colores Begaar lapidis

Virtus &

est lapis citrinus mollis:nõ habens saporem. Vnde & lapis est uergens ad citrinitatẽ et albedinem, habẽs colorem uini, & est splendens, sicut lumen, & est leuis. Posse Serapio lapis Begaar conuenit uenenis, et quãdo bibitur ex eo pondus duorum granorum hordei, aut linimẽtũ fiat cum eo supra morsus, liberat a morte, et expellit uenenum per sudorẽ, & quando ponitur lapis in annulo, & ponitur in ore illius, qui sumpsit uenenum, et fugit eum aliquãntulum, conuenit. Et quando tãgitur cũ illo lapide aculeus scorpionis, prohibet ab eo potentiã pungendi. Et si teritur ex eo põdus duorum granorum hordei, et dissoluatur in aqua, et ponatur in ore serpentis, suffocat ipsum statim, & occidit. Et ego uidi in ipso sufficientiã, ad auferendũ nocumẽtũ, et erat lapis ille, quẽ uidi habẽs uergẽs ad citrinitatem & albedinẽ, colorem uini, et cũ hoc erat eis, splẽdens sicut lumen. Etiã uidi in eodẽ, sufficientiã illã, quã nõ uidi in alia medicina simplici. Immo q; etiã nõ uidi theriacis cõpositis. Vnde lapis iste Begaar cõuenit ueneno scorpionis, et idẽ autoritate Rasis lapis Begaar cõuenit ueneno scorpiõis, quãdo portatur in annulo, et sculpes in eo imaginẽ scorpionis, signo sagittario ascendente, deinde sigilla cum eo olibanũ luna existente in scorpione, qđ tritũ exhibe patiẽti ad potandũ, & euadet ab dalla anarach .i. a ueneno. Vidi lapidẽ Begaar amari a custoditore legis dei, & est uerum, quia ipse emit hunc lapidẽ, & dedit in pretium huius palatium Cornubæ in principio guerræ. operatio lapidis bezoar

Finiunt Petri de Abano remedia uenenorum.

SEQVVNTVR CARMINA

De uenenis ex Q. Sereno Samonico.

De uenenis prohibendis.

VT tutus fias infestæ fraude nouercæ,
Vel quicunque tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura uenenis,
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur.
Produnt electri uariantia pocula uirus.
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ.
Conueniunt potu dimersa'ue ficus oliuo.
Sæpe etiam raphanum prædixit numen edendum,
Antidotus uero multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cum raperet uictor, uilem deprendit in illis
Synthesin, & uulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandesq́; duas terno cum corpore ficus,
Hæc oriente die parco conspersa lyæo,
Sumebat metuens, dederat quod pocula matri.

Huius Antidoti & eius cōpositionis meminit Plini. li. 32. c. 8

De uenenis datis.

SI nequit infandum præuertere cautio uirus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura,
Lac asinæ placidæq́; bouis prodesse loquuntur,
Betonicam ex paruo sumunt plerique lyæo.
Quod si hederæ succos (quæ truncos implicat altos)
Instilles paruis, poterunt haud ulla nocere
Pocula, quæ quisquam sæuis uitiauerit herbis
Si quis hyoscyamum gustarit lacte capellæ

Exhausto,

Exhausto, rabidos poterit mulcere furores.

Ab homine uel a simia morsis,

SIue homo seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dente dedit, uirus simul intulit atrum,
Betonicam ex puro prodest assumere Baccho.
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

Serpentium morsibus, & uenenis pellendis.

CVspide non quisquam longe neq; cæde larissæ
Fulmine non gladij, uolucris nec felle sagitta,
Quam nito uipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, subcosq; medentes,
Cui nocuit serpens fertur, caput illius apte
Vulneribus iungi sanat quæ sauciat ipsa.
Vt larisse curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum uino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritumq; ligare
Siue etiam excelsa folium de mole cupressi,
Mandabit lacteus caprifici succus opellam,
Aut Tithymallus atrox uulnus contrita perungit.
Carduus est nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula uino
Sumuntur quæ res membris agit atra uenena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre lyæi
Betonicæue leues gallinæ ant iura uetustæ,
Si uero horrendum uulnus fera iecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu.
(Varronis fuit ista senis sententia) necnon

(Plinius

(Plinius ut memorat) sumpti iuuat hymber aceti.
Dicendum, & quæ sit præcox medicina timenti,
Cautio nanque potest diros præuertere morsus,
Si iecur exectum tardo de uulture portes,
Erucis uel si totos perduxeris artus,
Quas prius attritas uehementi spargis aceto.
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiescis,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica præterea qua sint pellenda medela,
Expediam. sanguis poterit prodesse caninus
Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
Vis & mirificos cautus prædiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens?
Aut styracem torres, aut duri uulturis alam,
Vel nepetam, aut frondem rigidæ stirpemq; myricæ,

Ictibus scorpij, & morsibus muris cæci, siue aranei.

SVnt minimæ species, sed diræ uulnera pestis,
Quæ magis in tenui latitantes corpore fallunt.
Scorpius & grauis est & araneus, hæc mala semper
Captant securos multa iam nocte sopores,
Et documenta dedit nobis prostratus Orion,
Magnaq; exiguis perimantur membra uenenis.
Et cum uulnus atrox incussit scorpius ardens,
Continuo capitur tunc digna cæde retusus,
Vulneribusq; aptus fertur reuocare uenenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læsa fouentur,
Siue meri potu dissoluitur improba pestis.

Ad cunctos autem morſus ictusq; minorum
Caſeus aptus erit pauidæ de lacte capellæ,
Cumq; hoc aſſumi debebit origanus herba,
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
Necnon peniculo calidum annectetur anethum.
Aut uiuum ſulphur ſicca cum fece lyæi.
Exiguo piperis cerebrum conſperto galli,
Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore.
Sin autem muris nocuit uiolentia cæci,
Quæ ſola ſignauit uoluentis orbita plauſtris,
Illi'ne, mira datur uili de puluere cura.

FINIS.

VENETIIS Apud Ioan. Gryphium.
M D L.

